



”Man bara inte känner för att gå till skolan”

Gymnasieelevers tankar om skolk

Examensarbete i lärarutbildningen
Avancerad nivå 15 Högskolepoäng
Vårtermin 2011
Anders Sköld
Handledare: Jörgen Dimenäs
Examinator: Kennert Orlenius

Resumé

Arbetets art: Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15 hp
Högskolan i Skövde
Titel: ”Man bara inte känner för att gå till skolan”
Gymnasieelevers tankar om skolk
Sidantal: 24 sidor
Författare: Anders Sköld
Handledare: Jörgen Dimenäs
Datum: 05.2011

Nyckelord: Gymnasieelever, skolk, olovlig frånvaro

Syftet med denna undersökning har varit att få kunskap om elevers syn på olovlig frånvaro, ”skolk”. Utifrån syftet har två frågeställningar framkommit:

- Varför skolkar elever?
- Vad anser eleverna att skolan kan göra för att minska skolket?

De metoder som används i undersökningen är en kvalitativ intervjuundersökning kompletterad med en kvantitativ enkätundersökning. De kvalitativa intervjuerna var den huvudsakliga datainsamlingsmetoden. Enkäten var den sekundära och ett komplement för att få ett bredare underlag. Intervjuerna beskrivs under fyra olika kategorier och enkätresultatet redovisas i stapeldiagram.

Resultaten visar att eleverna skolkar av många olika orsaker såsom fysisk och psykisk trötthet, stress, kamratpåverkan, brister i undervisningen, brist på motivation, intresse och uthållighet. Dessa aspekter kan grupperas i fyra olika typer av förklaringar; individ-, skol-, kamrat- samt familjerelaterade faktorer. De elever som deltog i studien framhåller en god relation och ett gott bemötande av läraren som viktigt för att inte skolka. Eleverna vill ha inflytande över sin skolsituation och engagerade lärare som skapar intressanta lektioner.

Slutsatsen blir att det är viktigt att upptäcka hög frånvaro tidigt och försöka motivera eleverna till fortsatta studier. Problemet är komplext och det finns inte en lösning som passar alla. Man får göra individanpassade lösningar för varje elev.

Abstract

Study: Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15 hp.
Högskolan i Skövde
Title: "I just don't feel like going to school".
High school students views on truancy.
Number of pages: 24 pages
Author: Anders Sköld
Tutor: Jörgen Dimenäs
Date: 05.2011

Keywords: High school/Secondary school, students, truancy, unauthorized absence, skipping, cutting classes

The purpose of the study is to obtain knowledge about the views high school student take on truancy. In accordance with the aim two questions were formed:

- Why do students cut classes?
- In the opinion of the students; what changes can the school do to reduce the number of unauthorized absences?

The method used is qualitative interviews complemented with a quantitative survey method in the form of a questionnaire. The qualitative interviews were the main method of data collection. The results from the interviews are divided into four categories which are then described. The results from the survey are shown in bar charts.

The results show that students cut classes for a number of reasons, such as tiredness/weariness, stress, peer pressure, deficient teaching, lack of motivation, interest, and endurance. These aspects can be categorized in four various types of explanations; individual-, school-, classmates- and family related aspects. The students participating in the research emphasize that a good relationship between students and teachers is essential to keep students from cutting classes. Students want to be able to influence their education and they want dedicated teachers who offer interesting classes.

The conclusion of the study stresses the importance of early identification of students with a high rate of unauthorized absences. Then the school must find ways to motivate them to continue with their education. This is a complex problem and no solution fit all students. Instead it is important to consider what solution will be successful for the individual student.

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Inledning	1
Frågeställningar och syfte	2
Tidigare forskning	2
Definition av skolk	2
Skolans ansvar och uppdrag	2
Orsaker till skolk	3
Risker vid skolk	5
Metod	6
Teoretisk utgångspunkt	6
Metodval	7
Urval	7
Etiska överväganden	8
Genomförande	9
Enkät	9
Intervju	9
Bearbetning av insamlat material	9
Analys	10
Trovärdighet	10
Resultat	12
Resultat från enkät	12
Resultat från intervjuerna	15
Resultatanalys	17
Diskussion	18
Metoddiskussion	18
Resultatdiskussion	18
Slutsats	22
Framtida forskning	22
Referenser	23

Bilaga 1 enkät

Bilaga 2 intervjufrågor

Bakgrund

Inledning

Verksam som undervisande lärare på ett yrkesförberedande program ställs jag dagligen inför frågor och funderingar rörande skolverksamheten. En sådan fundering rör elevernas syn på vikten av närvaro i skolan. För egen del ser jag tendensen med ökad frånvaro tydligt. Som lärare upplever jag det som störande att exempelvis ofta tvingas repetera tidigare lektioner beroende på att elever varit frånvarande. Självklart måste det från lärarhåll finnas en acceptans för att elever är sjuka, besöker tandläkaren osv. men den höga frånvaron gör mig misstänksam att andra orsaker än exempelvis sjukdom ligger bakom. Följden blir att elever med hög närvaroprocent blir lidande då de tvingas lyssna på de repetitioner som måste göras för övriga. Jag ser det inte som självklart att alltid repetera för dem som varit frånvarande men ibland är det tvunget för att kunna gå vidare i kursen. Jag har trängt in i elevernas värld och försökt förstå hur de tänker och funderar kring just frånvaro. Har det någon betydelse för dem att de inte är i skolan? Varför sjukanmäler sig elever fast de inte är sjuka? Anser eleverna att de gör något otillåtet om de stannar hemma från skolan utan giltig orsak? Hur ser deras moraltänkande ut i den här frågan? Hur ser de på skolans betydelse för sitt liv och sin framtid? Hur ser de på ansvar? Hur betraktar de lärarna i skolan?

Skolminister Jan Björklund förordar hårdare tag mot skolkarna och vill att skolk ska synas i betyget (Utbildningsdepartementet, 2010). Regeringen har i maj månad 2011 fattat beslut om att olovlig frånvaro ska föras in i terminsbetygen från och med årskurs 6 till och med tredje året på gymnasiet. Detta ska börja gälla höstterminen 2011. Den olovliga frånvaron ska föras in i terminsbetygen men inte finnas med i slutbetyget. Dessa åtgärder kombineras med andra åtgärder som att rektor ska se till att elevens vårdnadshavare underrättas samma dag som den olovliga frånvaron sker. Det tydliggörs också i den nya skollagen, som träder i kraft den 1 juli i år, att elever som antagits till gymnasieskolan har en skyldighet att delta i utbildningen, även om det är en frivillig skolform (Utbildningsdepartement, 2011).

Genom att försöka förstå hur eleverna resonerar vill jag finna tillvägagångssätt för att motivera eleverna att närvara vid lektionerna och således minska den olovliga frånvaron. "Ett problem är helt enkelt något som man är intresserad av att skaffa sig ny eller fördjupad kunskap om" (Patel & Davidsson, 2003, s 9).

Frågeställningar och syfte

Syftet med denna undersökning har varit att få kunskap om elevers syn på olovlig frånvaro, ”skolk”.

Genom svaren får jag ökad kännedom om elevernas syn på olovlig frånvaro vilket ger mig större kunskap och insikter och därmed ökad möjlighet att stötta eleverna.

Utifrån syftet har två frågeställningar framkommit:

- Varför skolkar elever?
- Vad anser eleverna att skolan kan göra för att minska skolket?

Tidigare forskning

Definition av skolk

I Nationalencyklopedin läser jag att ”skolk är frånvaro från skolundervisningen utan giltiga skäl” (Nationalencyklopedin, 2011).

När elever utan anledning uteblir från lektioner, uppehåller sig i korridorer eller andra skolutrymmen betecknas det som skolk. Det är viktigt att poängtera att det är läraren som avgör om eleven fullgjort sin närvaro eller ej (Skolverket, 2006).

Skolverket slår fast att gymnasieutbildning är frivillig, men att de som påbörjat densamma måste delta i undervisningen. Detta framgår också tydligt i gymnasieförordningen där det bland annat står att det är rektor, eller av denne utsedd, som beviljar ledighet (Skolverket, 2005).

Skolans ansvar och uppdrag

I Lpf. 94 påtalas vikten av att jag som lärare skall utveckla elevernas personliga ansvarstagande för bland annat sina studier, att vara hemma från skolan utan giltig orsak kan inte ses som ett ansvarstagande från elevernas sida, jag tolkar också att jag som lärare skall klargöra skolans normer för att få eleven att fungera socialt i sammanhanget. Lärarna ska samverka med hemmen och informera hemmen om elevernas situation och kunskapsutveckling. Men om eleven är över arton år är det inte tillåtet att kontakta hemmet utan elevens samtycke. Skolverket menar att det är skolans och ytterst rektors ansvar att utreda varför en elev uteblir från skolundervisningen. Skolverket utgår från vad som står i lagen. ”Om elev utan giltig anledning uteblir från skolarbetet, ska rektorn se till att en kontakt upprättas mellan skolan och elevens vårdnadshavare” (6 kap.8a § grundskoleförordningen).

På Skolverkets hemsida finns rapporter som handlar om ogiltig frånvaro. En av dem är "Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan" (2010). Studien är en uppföljning av Skolverkets tidigare publikation "Rätten till utbildning" (2008). De här studierna ger kunskaper om orsaker till ogiltig frånvaro och om hur skolor och förvaltningar kan arbeta för att främja närvaro och förebygga och åtgärda frånvaro. Genom elevernas berättelser i den senaste rapporten hoppas Skolverket kunna skapa en större förståelse för varför vissa elever blir långvarigt frånvarande, men också visa på att det går att fånga upp och stödja dessa elever.

Skolan och kommunen har ett ansvar för utbildningen och måste komma till rätta med ogiltig frånvaro och i samverkan med föräldrarna komma fram till en lösning. Antalet ärenden som handlar om att barn inte får sin rätt till utbildning tillgodosedd har ökat. 1 000 elever eller fler var borta minst två månader utan giltiga skäl under 2008/2009. 1650 elever skolkade en månad eller mer, 600 saknades under hela vårterminen och 150 saknades under hela läsåret. Sammantaget har problemet med långskolkare inte blivit mindre sedan Skolverket slog larm om det för två år sedan. Siffrorna kommer från en enkät gjord av Skolverket genomförd i slutet av vårterminen 2009 och som gått ut till kommunala förvaltningar, ansvariga för den obligatoriska skolan i hela landet och ett antal friskolor (Skolvärlden.se). Pojkar och flickor skolkade i lika stor utsträckning både i kommunala skolor och i friskolor. Frånvaron var störst i de senare årskurserna liksom i ämnet idrott (Skolverket, 2010).

Orsaker till skolk

Skolk börjar ofta med att eleven kommer för sent till lektioner för att sedan utebli från enstaka lektioner. Efter detta uteblir eleven hela dagar och längre perioder för att i värsta fall hoppa av skolan helt (Sundell, El-Khoury & Månsson, 2005).

Karlberg och Sundell (2004) delar in förklaringar till varför elever skolkar i fyra olika grupper: familje-, skol-, kamrat- och individrelaterade faktorer. Familjerelaterade faktorer är brist på tillsyn och dåliga relationer mellan föräldrar och barn. Låg socioekonomisk standard och missbruk i familjen liksom olika kriser som kan uppstå i en familj. Skolrelaterade faktorer beror ofta på tidigare tillkortakommanden och misslyckanden i skolan. Elever som skolkar är ofta en eller två år efter sina kamrater i skolämnen vilket leder till avhopp från skolan utan några fullständiga betyg. Kamratrelaterade faktorer är gruppträck att man gör som alla andra för att vara en "i gänget". Individrelaterade faktorer är att skolkare kännetecknas av att de oftare än andra elever bryter mot normer och regler. Missbruk av tobak, alkohol och droger är vanligare i gruppen skolkare. Till detta kan läggas aggressivitet och låg social kompetens. Karlberg och Sundell säger vidare att det finns två sorters skolkare. Den ena är en rebell som protesterar mot skolan, som inte tycker att skolan tillgodoser de behov eleven har. Den andra är ett uttryck för ungdomars livssituation där man bär med sig tidigare misslyckandanden i skolan, missbruk och kriminalitet.

Ungdomars livssituation har förändrats enligt professor Mats Trondman. Fram till 1990 kunde i stort sett alla ungdomar förverkliga sina drömmar bara man var skötsam. Man kunde ha olika betyg men man fick alltid ett jobb. Detta ändrades på

90-talet då industrijobben försvann och många ungdomar hamnade i en gråzon. Den som inte hänger med från början i dagens skola riskerar att bli en förlorare enligt Trondman. Han menar att ungdomar idag växer upp i ett samhälle fullt med spännande utmaningar men att det också leder till ökad stress. Det allmänna budskapet är att världen ligger öppen för den som bara tar i lite extra. Men när drömmarna inte alltid är realistiska och kolliderar med en tuff verklighet är det lätt att bli stressad, frustrerad och förlora tron på samhället. De institutioner som ska hjälpa ungdomarna in i samhället igen har fått mindre resurser när de skulle behöva mer. Lärare och arbetsförmedlare har ingen lätt uppgift att vägleda och lotsa ungdomarna rätt vilket gör att många ungdomar blir kvar i ”gråzonen”. Gruppen han beskriver består av 5 – 10 % av ungdomarna . De som lyckas bryta negativa mönster har enligt Trondman en trygghet med familj och vänner, en stark självkänsla, lyckas i skolan och har framtidstro (DN, 2010).

Lalander och Johansson skriver också om denna nya verklighet, livsvärld som våra ungdomar lever i. Det är en globaliserad värld med ett stort snabbt, föränderligt informationsflöde och många val. Detta nya samhälle skiljer sig avsevärt från tidigare generationers värld (Lalander & Johansson, 2007).

I en av Jönssons studier menade eleverna att själva undervisningen, skolans utformning och innehåll kunde vara en orsak till att de skolkade. Dels för att de upplevde den som ointressant och jobbig, dels för att de hade svårt att hänga med i undervisningen. 77 % av de intervjuade eleverna uppgav att de skolkade för att slippa göra prov eller för att hinna läsa inför prov. (Jönsson 1990).

I rapporterna ”Rätten till utbildning” (2008) och ”Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan” (2010) slår Skolverket fast att skolkare inte är någon homogen grupp, frånvaron beror på många komplexa orsaker som rör både hem och skola. Det finns en stor spännvidd mellan dem som stannar hemma för att läsa till ett prov s.k. ströskolkare och dem som skolkar för att undervisningen känns meningslös vilket gör att de inte alls är i skolan s.k. långskolkare eller hemmasittare.

Skolverkets rapport från (2010) har ett elevperspektiv genom att den bygger på 21 elevintervjuer. ”Genom att låta eleverna komma till tals har Skolverket velat lyfta fram dem som skolfrånvaron verkligen berör – eleverna själva” (Skolverket s. 49). Rapporten delar in orsakerna till att man börjar skolka i två kategorier. Den första består av tre skolfaktorer som orsak till frånvaro. Pedagogiska orsaker att eleven inte förstår ett ämne, lärarens bemötande, att eleven inte får det stöd den behöver, organisatoriska orsaker såsom lärarbyten, skolbyten, klasstorlek och elevsammansättning och sociala orsaker som gruppträck, socialt utanförskap och mobbning. Den andra kategorin är faktorer som hör till familjen och hemmet. ”För ingen av eleverna är det enbart skolsituationen som är problemet – bristande stöd, kränkningar förekommer också, men inte ensamt, utan elevernas livsvillkor är i grunden mycket svåra” (Skolverket, 2010 s. 82).

Ungdomarnas berättelser i Skolverkets rapport har det gemensamt att det inte finns en orsak till varför en elev börjar skolka. Det är ofta en kombination som rör både hem och skola. Skolans arbetsmiljö kan motverka eller bidra till skolka. Skolans

struktur kan vara ett stöd för en del elever medan det för andra kan kännas som ett "fängelse". Ogiltig frånvaro är enligt Skolverket en indikator på att elevens utbildningsbehov inte har blivit tillgodosett. Gemensamt för de intervjuade eleverna är att många upplevt att de inte kunnat påverka sin skolgång (Skolverket, 2010).

Risker vid skolk

Störst risk löper gruppen långskolkare, som äventyrar sin psykosociala hälsa och riskerar att få ofullständiga betyg, vilket kan försvåra deras framtid. Långvarig frånvaro handlar inte i första hand om skolk utan om elever med komplex problematik och stora stödbehov. Missbruksproblematik och psykiska besvär är inte ovanliga i den här gruppen (Karlberg & Sundell, 2004).

Åtgärder för att minska skolk

I Skolverkets Pressmeddelande 17 mars 2010 kunde man läsa att "1650 elever var helt frånvarande från skolan i minst en månad under förra läsåret. I rapporten intervjuas 21 elever som varit helt frånvarande under en längre tid. Deras svar genomsyras av en önskan om att skolan skulle ha reagerat tidigare, och hur viktigt det är med de vuxnas bemötande i skolan" (Skolverket, 2010).

Några av ungdomarna kände att de inte fått det stöd de hade behövt för att klara skolan. Det var inte förrän de kom till IV-programmet de kände att de fick detta stöd. Där fick de också chansen att påverka sin inlärningssituation genom att den pedagogiska verksamheten utformades efter deras individuella behov. Miljön påverkade eleven, flera elever nämnde att en småskalig miljö där vuxna kände eleven och hörde av sig direkt om man inte kommer kändes bra. Någon elev hade fått göra ett skolbyte för att bryta sitt negativa mönster med skolk. På detta sätt kom han ifrån grupptricket att skolka. *"Det handlar om att skapa flexibla organisatoriska lösningar i en social miljö som gynnar elevernas trivsel"* (Skolverket, 2010 s. 43).

Karlberg & Sundell lyfter också fram de goda relationerna med vuxna i skolan, vuxna som kan stärka de ungas självförtroende. Goda skolprestationer, att eleverna lyckas i skolan är en skyddsfaktor som förhindrar skolk. Detta innebär att skolan måste ge eleverna det stöd de behöver för att lyckas. Skolan måste också ha en tydlig och konsekvent frånvarohantering. Det måste vara känt för eleverna vilka konsekvenserna blir om man uteblir (Karlberg & Sundell, 2004). Trondman menar att vuxna måste diskutera, lyssna och vara närvarande med de unga. De måste skapa relationer med ungdomarna samtidigt som de utmanar dem (DN, 2010).

Peter Gärdenfors, professor i kognitionsvetenskap, vill att undervisningen ska betona förståelsen och motivationens betydelse för att lära sig. Det är först när vi förstår hur saker och ting hänger ihop som vi minns och lär oss enligt Gärdenfors. För att komma tillrätta med otillåten frånvaro krävs en förändrad skola. Eleverna behöver uppleva att de har kontroll över sitt lärande och han drar paralleller med dataspelen där skolan kan utnyttja datorerna för att visualisera, visa och berätta på ett nytt sätt (Skolvärlden, 2011).

Bemötandet är det viktigaste att det finns någon i skolan som ser och förstår, som kan ställa krav, uppmuntra, skapa självförtroende hos eleven vad gäller deras förmåga att

tillägna sig kunskaper. Ett gott samarbete med hemmet liksom en tidig upptäckt med tydliga rutiner över hur skolan ska agera vid otillåten frånvaro. *"Nyckelorden när det gäller att förhindra att frånvaro uppstår är engagemang och relationer"* (Skolverket, 2010 s. 75). Några kommuner har s.k. frånvaroteam som kopplas in när frånvaron blir för hög. Arbetsmiljön och undervisningen måste vara utformad och läggas upp efter elevens individuella förutsättningar och behov (Skolverket, 2010).

CSN (Central studiestödsnämnden)

Skolplikten för svenska barn upphör när eleven fyller 16 år. Gymnasieskolans utbildning är frivillig och gratis men eleverna får studiebidrag genom CSN Centrala studiestödsnämnden. Ett krav är att eleverna deltar i undervisningen och att de når de mål som finns uppsatta för utbildningen. Praxis är att studiestödet dras in om den otillåtna frånvaron är 20 % eller mer av undervisningstiden och pågår under minst en månad. Det är CSN som beslutar om studiestödet ska dras in. Detta beslut fattas på de grunder som skolan rapporterat in till CSN. När studiestödet dras in måste eleven betala tillbaka det studiestöd som betalats ut under tiden CSN har handlagt ärendet (CSN, 2009). 3 % av landets gymnasieelever, 63 % var pojkar och 37 % var flickor, skolkade så mycket 2010 att de fick studiestödet indraget. Detta är en ökning jämfört med 2006 enligt CSN:s årliga rapport. CSN förklarar ökningen med att skolorna förbättrat sin frånvarorapportering (CSN, 2011).

Metod

Teoretisk utgångspunkt

Syftet med mitt arbete är att undersöka elevernas syn på skolk. Min teoretiska ansats och inspiration är baserad på filosofen och pedagogen John Dewey. Jag valde Deweys som ansats till min studie för att han såg det som viktigt att föra fram demokratin och såg skolan som det viktigaste instrumentet för att bygga ett demokratiskt samhälle. Att inte delta i skolans arbete och tillägna sig kunskap är en brist och ett hot mot ett utveckla ett demokratiskt samhälle och individens ansvarstagande. En demokratisk rättighet är att få en utbildning och senare ett arbete. När elever utan giltig anledning uteblir från skolan innebär detta att de kan få svårt att klara sin utbildning och i förlängningen få ett arbete. Dewey var också en av de första som talade om handens pedagogik, att det var lika viktigt med praktik som med teori. Dewey var den som myntade begreppet "learning by doing" att lära genom att göra. En pedagogik där teori, praktik, reflektion och handling hänger ihop. Kunskap måste kunna bli till nytta och måste ha verklighetsanknytning. Problemlösning och kritiskt tänkande är viktiga inslag och att skolan ska likna det verkliga livet. I likhet med Dewey vill jag få eleverna att ta ansvar för sina handlingar och att de ska delta på lektioner. Jag vill precis som Dewey förespråkar arbeta för en helhetssyn på människan. (Dewey, 1997).

Metodval

De kvalitativa intervjuerna var den huvudsakliga datainsamlingsmetoden. Enkäten var den sekundära och ett komplement för att få ett bredare underlag och något att jämföra med men också ett sätt att få fatt på elever som ville ställa upp på en intervju.

Enkäten gav också uppslag på vilka frågor som kunde vara intressanta att ställa i intervjuundersökningen. Intervjuerna gav en djupare kunskap om elevernas syn på skolk. Om man vill gå på djupet och förstå olika människors upplevelser väljer man en kvalitativ undersökningsmetod. *"Ämnet för den kvalitativa forskningsintervjun är intervjupersonens livsvärld och hennes relation till den"* (Kvale, 1997 s.34). Genom intervju får man fram denna information. Nackdelen är att metoden är tidsödande och därför kan man inte genomföra så stora undersökningar som med en kvantitativ metod (Kvale, 1997). Den kvalitativa forskningsintervjun karaktäriseras av att den försöker förstå världen ur den intervjuades synvinkel (Kvale, 1997). Intervjun var en strukturerad intervju med öppna frågor. Som stöd vid planerandet av intervjun använde jag checklistan som presenteras i Bell (2000). Jag hade i förväg formulerat frågor (bil.1) och svaren följde jag upp med följdfrågor. I Kvale (1997) beskrivs några typer av frågor som var användbara. Intervjuerna spelade jag in för att sedan kunna lyssna av dem.

Genom att använda enkät som komplement fick jag en bredd i min undersökning av vilka orsaker som finns till skolk och hur eleverna ser på skolk. Bell (2000) skriver att enkät är en bra metod för att samla in en viss typ av information på ett snabbt sätt. Enkätboken (Trost, 2001) var ett stöd i utformandet av enkäten. Svårigheten med en enkät är att konstruera en enkät som svarar på den/de frågor man vill ha svar på. Frågorna ska också tolkas på i stort sett samma sätt av alla som tillfrågas (Trost, 2001).

Urval

Jag har genomfört 5 intervjuer med 1 flicka och 4 pojkar. Urvalet till intervjuerna gick till så att jag valde 3 elever utifrån enkäten där de svarat att de kunde tänka sig att bli intervjuade. Jag tillfrågade 2 elever, som jag via deras mentorer, hade fått kännedom om har/har haft stor frånvaro. På detta sätt riktade jag mig mer till dessa elever med problematiken "skolk". Dessa 2 elever valdes utifrån en urvalsstrategi som Merriam kallar *"urval baserat på personlig kännedom"* (Merriam, 1994, s.63).

Urvalet till enkäten var 45 elever i årskurs 2 och 3 som alla uppnått åldern av 18 år på en gymnasieskola i en västsvensk kommun. Urvalet var en blandning av elever från studieförberedande program och yrkesförberedande program. Ur ett genusperspektiv var både flickor och pojkar inblandade, vilket i sig inte har någon betydelse då jag inte gjort någon sådan urskiljning i min studie. Starrin (1994) menar

att det i urvalet till undersökningen gäller att skapa förutsättningar för att få fram en variation av hur olika människor uppfattar en och samma företeelse.

Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) har formulerat ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning”. Fyra huvudregler gällande forskningsetik ska vara uppfyllda när det gäller forskning.

Informationskravet

Detta har jag uppfyllt genom att jag berättat vem jag är och vad syftet med min undersökning är. Jag har också informerat eleverna om att det är frivilligt att delta, hur jag kommer att behandla materialet när det är klart. Jag känner flera av eleverna och jag beskrev för dem att deltagandet på inget vis påverkar betyg eller annan bedömning. Det är deras personliga upplevelse av skolk jag är intresserad av. Eleverna hade möjlighet att ställa frågor om det var något de undrade över. Jag hade i förväg informerat rektor om min undersökning (Vetenskapsrådet, 2002).

Samtyckekravet

Jag tillfrågade elever som var över 18 år eller äldre då jag inte behöver vårdnadshavarens godkännande. I samband med enkäten frågade jag om eleverna kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. De elever som tackade ja kontaktade jag personligen och informerade. Då jag använt mig av både enkät och intervju och till enkäten skrivit en inledning till denna anser jag att jag uppfyllt samtyckekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Konfidentialitetskravet

Det finns alltid en risk i samband med intervjuer att uppgifter som framkommer kan identifieras med den man intervjuat. Detta har jag försökt förhindra genom att understryka vikten av tystnadsplikt som gäller för mig som intervjuare och att i mitt färdiga arbete kommer allt material att vara avidentifierat vad gäller namn och skolor. Jag kommer att förstöra enkäter och inspelat material när jag färdigställt arbetet. Mitt tillvägagångssätt uppfyller konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Nyttjandekravet

Den fjärde och sista regeln är nyttjandekravet. Här har jag tydligt informerat eleverna om att deras svar endast kommer att användas av mig i denna studie (Vetenskapsrådet, 2002).

Genomförande

Enkät

Enkäten som utfördes var kvantitativ. 45 elever i ett antal olika gymnasieprogram utförde enkäten, alla de inblandade var 18 år eller äldre då det var av vikt att myndig ålder uppnåtts för att uppnå de etiska forskningsregler som vetenskapsrådet ställt upp. Efter att jag tagit kontakt med mentorerna för de olika elevgrupperna bestämdes lämplig tid för att genomföra undersökningen. Enkäten genomfördes på lektionstid i respektive klassrum. Innan enkäten delades ut informerades eleverna om själva syftet med enkäten och om den anonymitet som gällde vid undersökningen. Vidare informerades de också om att det var viktigt att de läste igenom förordet i blanketten innan de startade. Även åldern på eleverna tillfrågades urskiljningen skedde med handuppräkring. Elever som deltog på lektionen och inte fyllt 18 år fick då heller inte delta i enkätundersökningen.

Efter det att eleverna var klara med enkäten, vilket tog ungefär 10 minuter, samlade respektive lärare för lektionen in enkätsvaren för att vidare ge dem till mig efter slutförd lektion. På så sätt fick jag till hundra procent svar på alla enkäter som jag delat ut.

Intervju

Jag frågade eleverna om det gick bra att genomföra intervjun i deras eget klassrum vilket eleverna tyckte gick bra. Jag kände att det skulle vara en trygg miljö för dem. Trost (2001) påtalar vikten av att välja ett ställe där den intervjuade personen känner trygghet. För att få bra information måste man ställa rätt frågor. Jag hade i förväg gjort intervjufrågor utifrån syftet, litteraturen jag läst och min egen nyfikenhet. Frågorna var öppna frågor som jag följde upp med följdfrågor för att förtydliga svaren. Hur man följer upp svaren har stor betydelse för hur samtalet kommer att utvecklas (Kvale, 1997).

Med en inlånad diktafon på bordet kunde intervjun ta sin början. Jag påtalade för eleverna att de kommer att vara helt anonyma. Intervjun började med en av de frågor som jag i förväg hade sammanställt för att sedan följas upp av följdfrågor. Intervjuerna tog cirka 20 minuters tid i anspråk.

Bearbetning av insamlat material

Intervjuerna transkriberades på dator samtidigt som jag lyssnade av intervjun flera gånger, för att kunna utvärdera det material jag samlat in. Detta gav mig en helhetsbild av materialet. Jag gjorde också en första tolkning av materialet där jag försökte se likheter, olikheter och mönster i samtalen. När jag gått igenom materialet flera gånger kunde jag se ett mönster i elevernas uppfattningar där liknande uppfattningar återkom i flera samtal. Under dessa teman/kategorier kunde jag plocka in citat från de olika samtalen. Starrin & Svensson kallar detta för beskrivningskategorier. Ingen kategori är viktigare än någon annan och de kan heller inte rangordnas (Starrin & Svensson, 1994).

Databearbetning av materialet skedde genom att på ett överskådligt sätt redovisa resultatet på varje fråga i enkäten i stapeldiagram i programmet Microsoft Excel. Kvale (1997) skriver att kvantitativa data presenteras ofta visuellt i form av diagram och figurer.

Analys

Svaren jag fick under intervjuerna upplevde jag som ärliga och rättframma. Det är ett känsligt ämne men eleverna var mycket trovärdiga då de delgav mig sina tankar. Jag kände att jag kom deras livsvärld nära. Målet är att presentera elevernas livsvärld så som den visar sig utan omtolkningar. ”Den kvalitativa forskningsintervjun har unika möjligheter att träda in i och beskriva den levda vardagsvärlden” (Kvale, 1997 s. 55). Det man bör komma ihåg är att jag som intervjuare är en del av elevernas livsvärld och detta kan tänkas påverka resultatet. Jag kunde se problematiken ur elevernas synvinkel och det medvetandegjorde mig om de olikheter som finns hos dem. Jag kände mig till en början aningen osäker i min roll som intervjuare men blev säkrare och kunde följa upp frågorna på ett bättre sätt efter några intervjuer. Min egen nyfikenhet ökade också allt eftersom arbetet fortskred.

Avsikten med mina intervjuer var att synliggöra, beskriva, karakterisera elevernas uppfattning och upplevelse av ett fenomen i detta fall skolk. Jag upptäckte att jag redan under intervjuerna började se likheter och olikheter mellan elevernas svar. En väl genomförd intervju ger en berikad upplevelse för den intervjuade men den berikar också intervjuaren enligt Kvale (1997).

Enkätundersökningen var min sekundära datainsamlingsmetod och fick komplettera intervjuundersökningen. Syftet med att göra en enkätundersökning var att få fler svar på hur eleverna ser på skolk och hur vanligt är ”skolk”? Jag ville också få fatt i elever som kunde tänka sig att ställa upp på intervju i ämnet. En fundering var om elever vågar vara ärligare i en anonym enkät än i en intervju? Skulle svaren skilja sig åt mellan enkät och intervjuer?

Trovärdighet

Validitet (= giltighet) är ett mått på om en fråga mäter eller beskriver det som man avser att mäta (Bell, 2000). Jag har gjort detta genom att prova mina enkätfrågor och intervjufrågor i en förstudie. Jag ställde följdfrågor för att klargöra elevernas svar och på så sätt eliminera risken för feltolkningar. Jag spelade in intervjuerna för att på så sätt kunna gå tillbaka och lyssna igen. Jag konstaterade att frågorna jag ställt besvarade det jag ville ha svar på.

Reliabilitet handlar om den information man samlat in är tillförlitlig och är ett mått på i vilken utsträckning ett tillvägagångssätt ger samma resultat vid ett annat undersökningstillfälle under samma omständigheter (Bell, 2000). Antalet enkäter och intervjuer är avgörande för hur pass tillförlitliga resultaten är. Reliabiliteten blir svårbedömd i denna undersökning då intervjuerna jag genomfört är förhållandevis få. Något som också påverkar reliabiliteten är hur jag tolkar svaren. Det är inte säkert att någon annan skulle ha tolkat dem på samma sätt. En förklaring kan vara att jag har föreställningar om hur eleverna ser på skolk utan att jag är medveten om det. För att få ta del av ungdomars tankar om sin sociala verklighet är de metoder som står till buds att be dem berätta eller skriva ner sina tankar. Om mer tid hade funnits skulle undersökningarna ha kompletterats med fler enkäter och intervjuer från fler program på gymnasiet. Detta hade breddat min undersökning.

Bell (2000) menar att den kan vara en risk med att som intervjuare vara alltför insatt i aktuellt ämne. Hon menar att det kan bidra till en viss skevhet i resultatet. Man bör vara medveten om detta och vara kritisk och ifrågasättande till sin egen analys. I mitt arbete har denna risk som Bell (2000) beskriver varit uppenbar. Detta eftersom jag arbetar som lärare och sannolikt har egna åsikter i frågan. Dock har jag, med vetskapen om de risker som föreligger, strävat efter att hela tiden vara på min vakt och kritiskt granska det egna resultatet.

Resultat

Resultat från enkät

Under denna rubrik redovisas de mest centrala resultaten i enkäten.

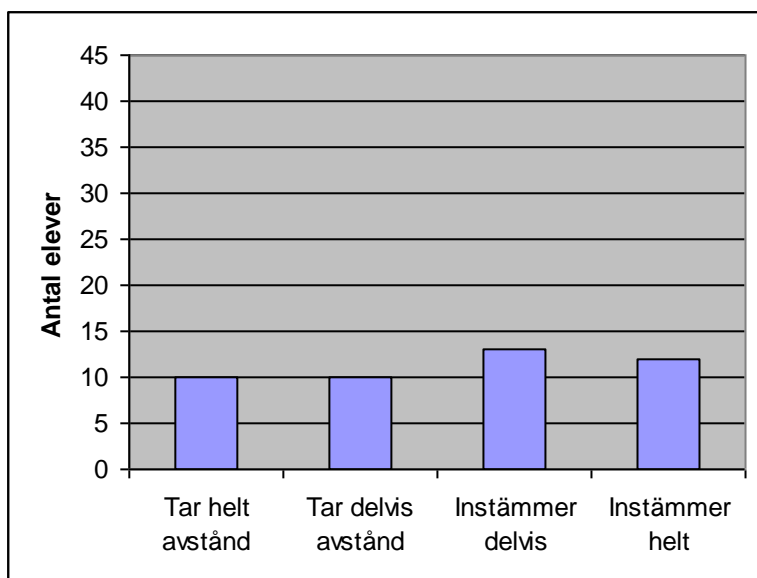


Fig 1. ”Jag har frånvaro för att jag är skoltrött” (fråga 5)

20 elever instämmer inte i påståendet (44 %), men 25 elever förklarar helt eller delvis frånvaron med skoltrötthet (56%).

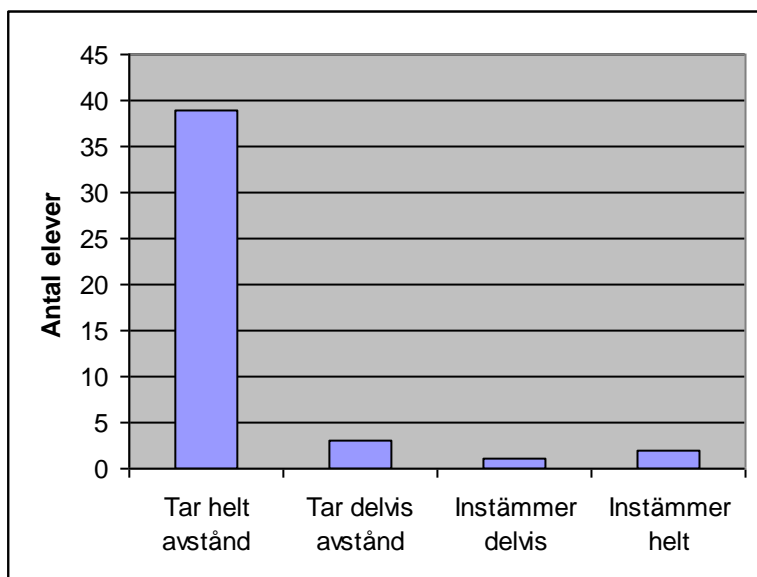
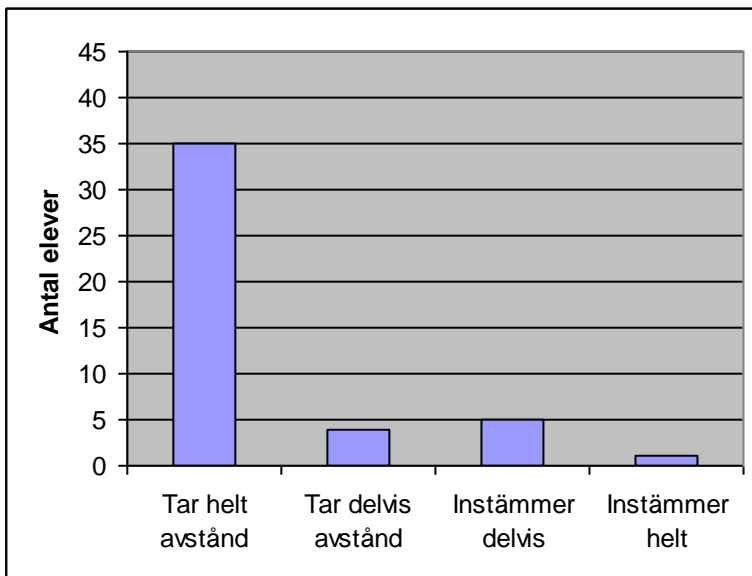


Fig 2. ”Jag har frånvaro för att skolan inte är så viktig” (fråga 6)

Tre elever (7 %) menar att frånvaron beror på att skolan inte är så viktig. 42 elever instämmer inte i detta påstående (93 %).



Fi 3. ”Jag har frånvaro på grund av familjerelaterade problem” (fråga 7)

39 elever tar avstånd från detta påstående (87 %). Sex elever instämmer i att frånvaron kan bero på familjerelaterade problem (13 %).

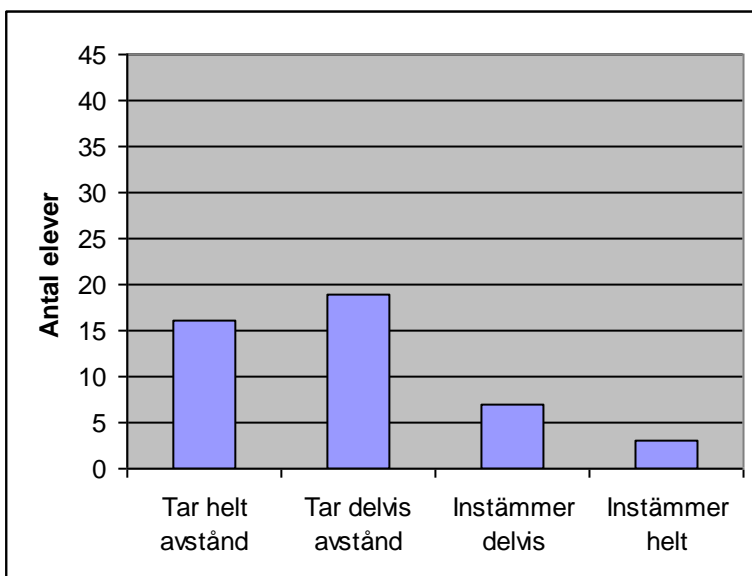


Fig 4. ”Jag har frånvaro för att jag inte läst på till läxprov/förhör” (fråga 8)

35 elever stannar inte hemma på grund av att de inte läst på till prov (78 %). 10 elever har frånvaro på grund av att de inte läst på till prov/förhör (22 %).

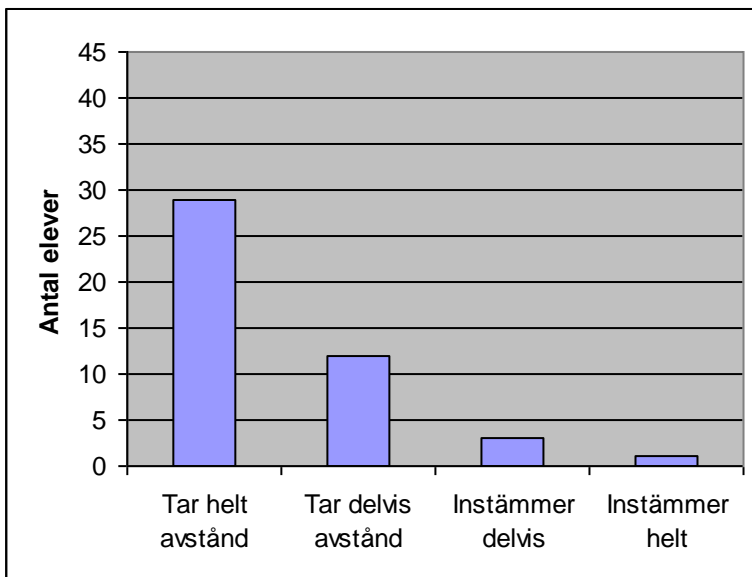


Fig 5. ”Jag har frånvaro för att min/mina kompisar är frånvarande” (fråga 9)

41 elever påverkas inte av att deras kompisar är frånvarande(91 %). Fyra elever gör som sina kompisar (9 %).

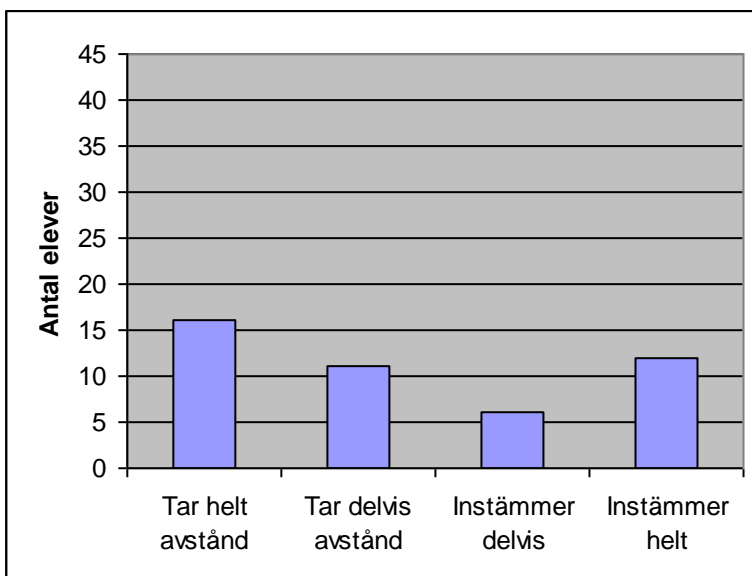


Fig 6. ”Jag har sjukanmält mig fast jag inte varit sjuk” (fråga 12)

27 elever har inte sjukanmält sig fast de inte varit sjuka (60 %). 18 elever har sjukanmält sig även om de inte varit sjuka (40 %).

Ur enkätsvaren kan man utläsa att skoltrötthet är den största orsaken till skolk 56 %. I detta ord trötthet rymms säkerligen många sorters trötthet allt från fysik till psykisk trötthet. 40 % har anmält sig sjuka fast de inte varit det. Här kan rymmas många förklaringar men dessa får man inte reda på i enkätsvaren. I de allra flesta frågor kan man se att det är ett litet antal elever som instämmer helt eller delvis. Man kan också

vända på resonemanget och se att 93 % av eleverna tycker att skolan är viktig. Tempot och stressen är hög i skolan med många prov och detta är en orsak till att man skolkar för att hinna med att läsa inför prov. Kamratpåverkan var inte så stor i enkäten endast 4 %. Det kan tolkas positivt, kamrater kan också göra så att eleven kommer iväg till en lektion.

Resultat från intervjuerna

Under denna rubrik redovisar jag vad som framkommit genom de intervjuer jag genomfört. Karlberg & Sundell (2004) delar in sina förklaringar till varför elever skolkar i fyra olika grupperingar och under dessa har jag grupperat in elevernas uppfattningar och sammanfattat elevernas syn på olovlig frånvaro, ”skolk”. Insprängt ligger citat från intervjumaterialet.

Individerelaterade faktorer

När det gällde att definiera begreppet skolk var alla överens om att det var när man uteblev från lektionerna utan giltig orsak.

”Skolk är när man inte orkar med lektionen”.

Moraliskt sett visste och svarade eleverna att det är fel att skolka men ändå gjorde de det.

”Skolk är dumt man går ju i skolan för att lära sig”.

Alla hade skolkat någon gång men i olika grad. Alla ansåg att det var okej att skolka vid enstaka tillfällen men att det inte var bra i längden.

”De är klart att om man är jätte- trött nån gång kanske då går man hem bara, det är väl okey eller i alla fall nån gång i alla fall”.

Eleverna kände sig ”trötta”. Jag fick många olika förklaringar till vad denna ”trötthet” står för. Svaren innefattar allt från fysisk trötthet efter att ha varit uppe för länge och att inte orka iväg till skolan till att tröttheten kunde var psykisk, eleven mår av en eller annan anledning inte bra.

En elev antydde att han inte alltid mår så bra psykiskt och att det var därför han inte orkade gå på lektionerna.

”Det beror på.. jag kan ha dåliga perioder eller bra perioder då jag går på alla lektioner ,det har lite med sömnen att göra, är man trött så orkar man inte gör matte t.ex då sitter man hellre i cafeteria”.

Hur mycket man skolkade varierade hos eleverna. De tre som skolkade sällan tyckte det spelade större roll att missa lektioner än de två som skolkade ofta. En elev hade skolkat så mycket i ettan att han fått gå om en årskurs.

”I ettan så skolka jag så mycke du vet så att dom krävde tillbaka pengarna”.

En elev kände inte alltid för att gå till skolan och då stannade han helt enkelt hemma.

”Man bara inte känner för att gå till skolan”.

Eleverna lade ansvaret för att de skolkade på sig själva, att det inte var skolans fel. De kände att de kunde prata med de flesta lärarna i skolan om de behövde men att det var upp till dem själva att ta emot hjälpen. Eleven som skolkat mycket ansåg att skolan gjort vad den kunnat gällande varningar och tillsägelser men beslutet att skolka var hans eget.

Eleverna ser ljusst på sin framtid. Fyra av fem svarade att de trodde att de skulle arbeta inom sin bransch i framtiden.

”Jag tror jag jobbar inom min bransch... hoppas jag”.

Deras svar visar att de har framtidstro. De visar ingen oro över att skolka skulle påverka att de inte fullföljer sina studier vilket kan leda till att man får ofullständiga betyg och får svårt att komma in på någon eftergymnasial utbildning eller blir skuldsatta om man inte kan betala tillbaka CSN. Ingen av eleverna nämnde att det kunde leda till problem senare i livet att man skolkat eller att det kunde vara inkörsporten till kriminalitet och droger.

Skolrelaterade faktorer

Orsakerna till att eleverna uteblev från lektionerna varierade men trötthet var det genomgripande svaret hos alla eleverna. Flera elever upplevde att stressen i skolan gjorde dem trötta likaså motivationsbrist att de inte känner någon lust att lära sig vissa moment eller gå på vissa lektioner.

”En del är väl skoltrötta i alla fall jag är en av dom”.

”Det är ju inte kul att vakna och göra matteprov på morgon när man är trött”.

”Skolk är väl typ när man är hemma utan att vara sjuk, bara trött kanske”

En elev upplevde lektionerna som tråkiga och då stannade han hellre hemma.

”Det kan va nån lektion som jag inte gillar typ”.

Skolans planering när det gäller prov nämner några elever som anledning till att stanna hemma. De upplever stress när det blir för mycket i skolan och väljer då att stanna hemma och läsa för att hinna med.

”Lärare pratar ju aldrig med varandra då kan det ju bli fem prov på samma dag då hjälper det ju mer för man får mer tid på sig för att förbereda sig”.

Stressen i skolan är något som flera elever tar upp, att man känner att det är svårt att hinna med skolarbetet.

”Om man halkar efter då bygger man ju bara upp stressen”.

”Man får ju allting till slut,,, på en gång,, det hoppar på sig”.

Eleverna uttryckte en klar uppfattning om att få vara med och påverka och utforma lektionerna och bestämma på vilka dagar prov skulle vara förlagda.

”Det ska inte vara så enformigt, ok, man kan ju jobba alltså... men, det ska ju va roligt under tiden”.

En elev som skolkade sällan tyckte att det var bra att skolkarna var borta från lektionerna då de mest stör istället för att jobba.

Intresset styr skolkandet i viss utsträckning. Alla tyckte att karaktärsämnet (praktiska lektioner) var roligast, de lektionerna ville man inte missa.

”Man vill ju intet missa såna dagar man är här,, det är ju det som är det roliga”.

”Jag mår ju mer dåligt av å va hemma en hantverksdag,, än nått annat alltså,,tycker ja i alla fall”.

Samtliga elever tyckte att skolan var en bra plats. Skolan, klassen och kamrater är viktiga för eleverna. I skolan har de en social samvaro med andra. Det kan också vara en vuxen i skolan som de känner förtroende och har en god relation med som försöker stötta eleven.

”Specialpedagogen, och sen är det ju kompisar som alltid brukar hjälpa mig, typ nu måste du gå på lektionerna å så”.

Indirekt kan man avläsa brister i undervisningen, brist på motivation från elevernas sida och i ett fall en dålig relation med en lärare. När de skolkade var det oftast från lektioner som de upplevde som tråkiga och krävande. Eleverna vill ha lärare som är engagerade och som ”förstår sig på eleverna”. Bemötandet från lärarens sida anser de är viktigt för att få en bra relation. Några nämner skärpta krav att läraren hör av sig, likaså att man kan mista studiestödet. Eleven som skolkat så mycket att han fick indraget studiestöd säger att ett högre studiestöd hade fått honom att inte skolka

Kamratrelaterade faktorer

Kamratpåverkan kunde göra att man valde att skolka.

”För är det 4 kompisar som ska skolka så vill man ju inte va själv på lektion eller så”.

”Ibland kan det va så att man bara sitter på rasten och gör nåt kul å glömmar bort tiden alltså”.

När eleverna skolkar gör de ”ingenting”, de softar, kollar på film, sitter framför datorn, sover eller hänger med kompisar. Grupptryycket kan också vara positivt då kamrater kan påverka eleven att gå på lektioner.

Familjerelaterade faktorer

Alla svarade att föräldrarna visste om att de skolkade. Flera av dem sa att föräldrarna blev arga men de kunde inte tvinga iväg dem till skolan och det blev inga större påföljder från föräldrarnas sida om de stannade hemma

”Föräldrarna säger... Nu borde du ju ändå va på lektion... men du har ju gjort det ..så”

Ingen elev i mina intervjuer nämner föräldrarnas stöd eller kontroll att det skulle ha någon inverkan på om de skolkar eller inte.

”Jag säger ju sanningen direkt i stället för å få hem papper å så”.

Resultatanalys

Resultatet visar att eleverna skolkar av många olika orsaker men fysisk och psykisk trötthet var det mest utmärkande svaret. Stress, brister i undervisningen, brist på motivation, intresse och uthållighet är andra faktorer som påverkar närvaron i skolan. Eleverna framhåller en god relation med någon i skolan och ett gott bemötande av läraren som viktigt för att inte skolka. Kamratpåverkan kan vara både positiv och negativ. Kamrater kan göra att eleven ”skolkar” medan de i ett annat fall kan vara de

som ser till att eleven går på en lektion. Ungdomarna i undersökningen vill också att skolan hör av sig till hemmet om de uteblir. Eleverna vill ha inflytande över och vill kunna påverka sin skolsituation. De vill ha engagerade lärare som skapar intressanta lektioner. Eleverna såg ljus på sin framtid och hade framtidstro. De såg ingen koppling mellan ”skolk” och kriminalitet. Ingen nämnde heller mobbning eller kränkande behandling som ett skäl till ”skolk”.

Diskussion

Metoddiskussion

Intervjuerna var min huvudsakliga datainsamlingsmetod som fördjupade min enkätundersökning. Fördelarna med intervju är att man kan följa upp idéer och komma djupare i varje fråga. Man ser elevernas kroppsspråk och hör deras tonfall vilket man inte kan få i skriftliga svar. Nackdelen med intervjuer är att de tar lång tid att genomföra och efterbehandla vilket gör att man inte hinner med så många. Det finns också risk för att den intervjuade vill göra intervjuaren till lags eller att intervjuaren ställer ledande frågor (Merriam, 1994). Problemet säger Kvale (1997) är inte att undvika att ställa ledande frågor utan erkänna betydelsen av dem. Jag följde upp frågorna med fölfrågor för att klargöra och vara säker på vad eleverna menade. Mitt eget kroppsspråk och hur jag nickar och ler mot eleven påverkar svaren. Detta var jag medveten om vid intervjutillfällena och försökte att minimera. Jag kände de elever som jag intervjuade och detta kan vara både en för- och en nackdel. Eleverna kan kännas sig tryggare med någon de känner men det kan också hämma dem när de svarar. Något som också påverkar är hur jag tolkar svaren. Det är inte säkert att någon annan skulle ha tolkat dem på samma sätt. Att jag arbetar i skolan och stöter på skolk kan göra att jag har förutfattade meningar som påverkar mig men skriver Starrin & Svensson (1994), det ligger inte i mänsklig makt att helt sätta sin egen förförståelse åt sidan.

Resultatdiskussion

Syftet med min undersökning var att belysa olovlig frånvaro s.k. skolk ur elevernas perspektiv. Varför skolkar elever? Vad anser eleverna att skolan kan göra för att minska skolket? Genom detta arbete har jag fått djupare kunskap om olovlig frånvaro. Syftet med min undersökning var inte att nå någon absolut sanning kring problemformuleringen. Det viktigaste har varit att få ta del av ungdomarnas tankar och erfarenheter av skolk. Ämnet skolk engagerade eleverna. Arbetet har ökat min medvetenhet om detta fenomen. Jag anser att det är viktigt att alla vuxna runt eleverna är medvetna och snabbt ingriper om en elev får hög ogiltig frånvaro. Detta är ytterst en demokratifråga där alla har rätt till en utbildning. Dewey ansåg att skolan är det viktigaste instrumentet för att bygga ett demokratiskt samhälle (Dewey,

1997). De flesta av ungdomarnas enkät- och intervjusvar stämmer väl in med den forskning som är gjord vad gäller olovlig frånvaro, skolk.

Gymnasieförordningen lyfter fram hur viktigt det är att eleverna är närvarande för att erhålla betyg och få en rättvis bedömning. Gymnasieutbildning är frivillig, men att de som påbörjat densamma måste delta i undervisningen (Skolverket, 2005). Moraliskt vet och svarar eleverna att det är fel att skolka. Men de gör det ändå fast de vet att beteendet är fel. De uppfattade inte skolkandet som någon allvarlig förseelse. De ansåg att alla skolkar då och då. Skolkaren uppfattar skolket som i huvudsak sitt eget problem. Eleverna förklarade sitt skolkande med skoltrötthet och brist på motivation. Just skoltröttheten var det mest utmärkande svaret i både intervjuerna och enkätundersökningen där mer än hälften (56 %) svarade att de kände sig skoltrötta/trötta. I mina intervjuer fick jag flera olika förklaringar på denna trötthet. I ordet ”trötthet” finns alla sorters trötthet fysisk trötthet att inte ha fått tillräckligt med sömn till psykisk trötthet vilket kan inrymma allt från kärleksbekymmer, kamratproblem, oro, stress, leda, brist på egen motivation, tidigare krisupplevelser till hot om utvisning. Så när eleven säger att den är trött kan det stå för många olika saker.

I en av Jönssons (1990) studier menade eleverna att själva undervisningen, skolans utformning och innehåll kunde vara en orsak till att de skolkade. Ungdomarna i min undersökning säger att de skolkar från lektioner som de upplever som tråkiga och krävande. Alla är mer intresserade av de praktiska lektionerna än av de mer teoretiska lektionerna. John Dewey som förordar handens pedagogik menade att det var lika viktigt med praktik som med teori. Jag kan uppleva att eleverna bara vill ”göra”. Här behöver jag få dem att reflektera över att teori och praktik hänger ihop och få dem att inse nyttan med teori. De vill också vara med och påverka sin undervisning vilket också Dewey står för. Karlberg & Sundell (2004) skriver att skolan inte tillfredsställer elevernas behov. I detta instämmer Skolverket (2010) som skriver att gemensamt för de intervjuade eleverna är att många upplevt att de inte kunnat påverka sin skolgång. I min enkät är det 29 % som instämmer helt eller delvis i påståendet att lektionerna är ointressanta och att det är en anledning till att skolka. Peter Gärdefors professor i kognitionsvetenskap vill att undervisningen ska betona förståelsen och motivationens betydelse för att lära sig (Skolvärlden, 2011) Skolverket har kommit fram till att det ofta är pedagogiska orsaker till att en elev skolkar. Ogiltig frånvaro är enligt Skolverket en indikator på att elevens utbildningsbehov inte har blivit tillgodosett (Skolverket, 2010). Stressen att inte hinna med gör att 22 % av eleverna stannar hemma för att läsa ikapp. Stressen och det höga tempot i skolan var något flera elever tog upp i intervjuerna. Detta stämmer väl med vad Trondman kommit fram till att det nya samhället med många möjligheter kan leda till stress (DN, 2010).

Eleven i min studie som skolkat mest sköter sig alltid när han är ute på praktik. Då kommer han i tid och missar inte en dag. Detta är en klar indikation på att intresse och motivation styr eleven. Elevernas vilja att påverka sin egen utbildning är positiv att de vill ha inflytande och vill engagera sig. Detta får skolan försöka tillgodose. Mål och innehåll är styrt i skolan men hur eleven ska ta sig till målet är något som eleven kan påverka.

Alla elever i intervjun uppgav att de upplevde skolan som en bra plats. Detta stämde också med enkätsvaren i min undersökning där 93 % uppgav att de tyckte att skolan var viktig. Det är med andra ord inte så många elever som inte trivs eller har hög frånvaro. Detta stämmer med vad Mats Trondman beskriver att gruppen består av 5 – 10 % av ungdomarna (DN, 2010). Men den stora utmaningen för skolan och lärarna blir att hitta sätt att motivera och få den här gruppen tillbaka till skolan. ”*Det handlar om att skapa flexibla organisatoriska lösningar i en social miljö som gynnar elevernas trivsel*” (Skolverket, s 43). Den här gruppen måste få hjälp att förstå sina egna tankar och sitt handlande. Att samtala med ungdomarna ser Trondman som en väg att nå dem. Ett samtal där eleven får möjlighet att prata om sin tillvaro och vilka möjliga och lösningar den ser. Ibland upplever jag att elever som skolkar är ”omogna” i sitt sätt att resonera men att de under åren på gymnasiet mognar och kommer till större självinsikt. Jag har ofta samtal med eleverna om ogiltig frånvaro och jag försöker få dem att inse vilka konsekvenser skolket kan leda till. Enligt Dewey hänger handling och reflektion ihop.

Skolkare kännetecknas av att de oftare än andra elever bryter mot normer och regler. Missbruk av tobak, alkohol och droger är vanligare i gruppen skolkare enligt Karlberg och Sundell (2004). Eleverna i min undersökning drog inga paralleller mellan skolk och kriminalitet. Det kan vara så att de inte kopplat ihop detta, men det kan också vara så att de inte ville avslöja detta i en intervju med mig.

Sociala orsaker som gruppsytryck, socialt utanförskap och mobbning är en orsak till frånvaro enligt Skolverket (2010). Här skiljer sig svaren åt i enkät- och intervjuundersökningen. Det stämmer med svaren i intervjuundersökningen man skolkar för att kompisarna skolkar. Impulser styr skolkande, de påverkar varandra. Under ytan finns fysisk och mental trötthet, tristess och att man vill sätta sig upp mot vuxenvärldens regler för att frigöra sig. Ibland är det uthålligheten och målmedvetenheten som saknas. En elev ”kände” bara inte för att gå till skolan och då stannade han hemma. I enkäten svarade 9 % att de skolkade för att kompisarna skolkade. Dewey förordade att skolan skulle likna det riktiga livet utanför skolan. På ett arbete kan man inte stanna hemma utan giltiga skäl vilket jag ofta påtalar för eleverna.

Föräldrarna visste om att eleverna skolkade. Karlberg och Sundell (2004) beskriver det som en familjerelaterad faktor. Man kan också tolka det utifrån den förändrade livsvärlden unga lever i. Detta nya samhälle skiljer sig avsevärt från tidigare generationers värld (Lalander & Johansson, 2007). Det är inte alltid lätt att veta hur man som förälder ska agera mot sina ungdomar. Hur kan man som förälder få ungdomarna att se mening i studierna? En fråga man kan ställa sig är vilka sociala normer och värderingar eleverna fått med sig. Hur dessa påverkar dem? I min enkätundersökning kan jag utläsa att många är skoltrötta men de tar sig ändå till skolan. Något inom dem får dem att gå dit även om de är trötta och inte känner för det. 13 % i enkätsvaren angav familjerelaterade problem som en orsak till frånvaro. Hur kan jag stötta dessa elever? Här behövs fler insatser för de här eleverna som kan ha missbrukande föräldrar, hot om utvisning hängande över sig eller psykiska problem i familjen. Jag som lärare behöver stödja eleven men också ha kännedom

om hur jag kan hänvisa till ytterligare hjälp och stöd. Två elever uttryckte i enkäten att ingen i skolan bryr sig om de är där eller inte. De känner sig inte sedda. Här har skolan ansvaret för att alla elever ska bli sedda och bekräftade. 31 % av enkätsvaren upplevde att ingen från skolan hörde av sig till föräldrarna angående deras frånvaro i skolan. I och med den nya skollagen som träder i kraft 1 juli ska rektor se till att elevens vårdnadshavare underrättas samma dag som den olovliga frånvaron sker. I det digitala frånvarosystemet har föräldern rätt att gå in och titta hur stor frånvaron är fram till eleven är 18 år. Sedan är det svårare för föräldrarna då skolan inte har laglig rätt att delge föräldrarna frånvaron.

Karlberg och Sundell (2004) lyfter fram de goda relationerna med vuxna i skolan, vuxna som kan stärka de ungas självförtroende som ett sätt att minska skolka. De flesta elever verkar trivas i skolan enligt min undersökning. De tycker att de inte har några större problem att komma överens med lärarna. Detta resultat stöds av enkätsvaren där 80 % svarar att de har inga större problem med lärarrelationen. Elever som varit helt frånvarande under en längre tid önskade att skolan skulle ha reagerat tidigare (Skolverket, 2010). Eleverna i min undersökning tyckte att det var bra att läraren hörde av sig.

Skolverket (2010) har kommit fram till att skolkare inte är någon homogen grupp. Det stämmer överens med resultatet jag fått fram. Eleverna i min undersökning skolkar av många olika orsaker såsom trötthet, kompistryck, läsa på inför prov, psykiska besvär, brist på motivation, intresse och uthållighet. Några av eleverna har skolkat mycket s.k. långskolkare medan resten är s.k. ströskolkare som bara skolkat någon gång då och då. Detta resultat stämmer med enkätundersökningen där gruppen som har svarat instämmer helt på de allra flesta frågor består av 1 – 5 elever. Det gäller för skolan att hitta de här eleverna tidigt och försöka motivera dem att fortsätta sina studier. Här kan man behöva göra individuella lösningar för varje individ för att det ska fungera vilket också rekommenderas av Skolverket (2010).

Eleverna anser att det bara är de själva som kan göra något åt skolket. De vill ha kontrollen över sina liv och vara med och påverka sin situation. De vill ha intressanta och roliga lektioner för att känna sig motiverade för att gå till skolan. Eleverna måste uppleva att de får något utbyte av undervisningen. De vill ha lärare som bryr sig om dem och engagerar sig i dem. Samtal med någon i skolan som eleven känner förtroende för kan vara ett stöd för att få eleven att sluta skolka. Kamrater påverkar både positivt och negativt. De kan uppmuntra till skolka men de kan också vara den som stöttar och ser till att eleven går på en lektion. Att skolan hör av sig till eleven anser de är en faktor som påverkar dem. Föräldrar och deras inställning är betydelsefull. Här behöver man stärka föräldrarna för att de ska förstå sin roll och vad den kan betyda. Ett gott samarbete med hemmet är av stor betydelse. Skolan klarar inte detta komplexa arbete själv utan behöver samarbeta med andra instanser som kan stötta eleven.

Slutsats

Syftet med denna undersökning har varit att få kunskap om elevers syn på olovlig frånvaro, ”skolk”. Varför skolkar elever? Vad anser eleverna att skolan kan göra för att minska skolket? Resultatet visar att eleverna skolkar av många olika orsaker såsom fysisk och psykisk trötthet, stress, kamratpåverkan, brister i undervisningen, brist på motivation, intresse och uthållighet. Min studie har gjort att jag fått en större kunskap om orsakerna till varför elever skolkar. Orsakerna är inte enkla och det finns inte ett svar på varför en elev skolkar. Skolan har en stor utmaning i att möta och motivera de här eleverna att komma tillbaka till skolan. Varje skolkare måste bemötas utifrån sin specifika situation. De elever som deltog i studien framhåller en god relation och ett gott bemötande av läraren som viktigt för att inte skolka. Eleverna vill ha inflytande över sin skolsituation och engagerade lärare som skapar intressanta lektioner. Några generella punkter som jag tar med mig i mitt arbete är ett gott bemötande, en bra relation till eleverna, att jag som lärare är engagerad och ingriper tidigt och snabbt när en elevs frånvaro blir hög. Jag har tänkt kritiskt på min egen undervisning utifrån elevernas önskan att kunna påverka utformningen av lektioner så att de känns meningsfulla. Att involvera eleven ännu mer i sitt eget lärande genom att ställa frågan ofta ”Hur lär du dig bäst det här?” Att få eleven att förstå att den lär sig för sin egen skull på sitt sätt.

Framtida forskning

När det gäller fortsatt forskning känner jag att det skulle vara intressant att undersöka föräldraperspektivet, vad vet föräldrar om skolk i dagens skola och hur önskar föräldrar att arbetet ska bedrivas.

Referenser

- Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Jönsson, A. (1990). *Skolk – forskningsresumé*. Skolöverstyrelsen (Meta rapport nr 1), Stockholm.
- Karlberg, M. & Sundell, K. (2004). Skolk: sund protest eller riskbeteende? (FoU-rapport 2004:1). Stockholm: Socialtjänstförvaltningen, Forsknings- och utvecklingsenheten.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lalander, P. & Johansson, T. (2007). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur
- Lärarnas Riksförbund (2011) ”Skolans struktur dödar elevernas motivation”. *Skolvärlden*, januari 2011.
- Merriam, B. (1994) . *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera och genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundell, K., El-Khoury B. & Månsson, J. (2005). *Elever på vift. Vilka är skolkarna?* (FoU-rapport 2005:15) Stockholm: Forsknings- och Utvecklingsenheten Stockholms stadsledningskontor.
- Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Stockholm: Skolverket.
- Starrin, B. & Svensson, P-G. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J . (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94*. Stockholm: Skolverket.

Elektroniska referenser:

Bestämmelser om frånvaro i skolformsförordningarna 2006

<http://www.skolverket.se/sb/d/812/a/6806>

Hämtad från skolverket 2011-04-05

Svårt komma till rätta med långvarig frånvaro 2008

<http://www.skolverket.se/sb/d/1708/a/10957>

Hämtad från skolverket 2010-03-15

www.skolverket.se

http://www.skolverket.se/content/1/c4/67/87/Franvaro_3.pdf

Hämtad från skolverket 2010-03-15

”Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan” (2010)

www.skolverket.se

Hämtad 2011-04-04

Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan (Rapport 309, 2008)

<http://www.skolverket.se/sb/d/2631/a/10957>

Hämtad 2011-04-02

Skolverkets Pressmeddelande 17 mars 2010

<http://www.skolverket.se/sb/d/3341/a/19608>

Hämtad 2010-03-15

Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Hämtad 2010-03-15

Centrala studiestödsnämnden (2009). Fakta Skolk. Hur många skolkar på gymnasiet.

www.csn.se/press/fakta-skolk

Hämtad från CSN 2011-04-10

Fler elever CSN-straffas för skolk (2011)

<http://di.se/Default.aspx?pid=234804>

Hämtad från CSN 2011-05-05

Artikel publicerad i DN 2010-03-13

Professor Mats Trondman: ”Unga drömmar krockar med tuff verklighet”.

www.dn.se

Hämtad 2011-04-12

Skolverkets nyhetsbrev 2005

<http://www.skolverket.se/sb/d/792/a/3565>

Hämtad 2011-04-02

Information kring elevers frånvaro i gymnasieskolan 2008

<http://www.skolverket.se/sb/d/809>

Hämtad 2011-04-05

Frånvaro 2006

<http://www.skolverket.se/sb/d/1542>

Hämtad 2011-05-02

Artikel publicerad i Skolvärlden 2010-03-17

<http://www.skolvarlden.se/artiklar/skolket-fortsatt-problem>

Hämtad 2011-04-15

Pressmeddelande Utbildningsdepartementet 2010-08-02

www.sweden.gov.se/sb/d/12468/a/150086

Hämtad 2011-04-15

Grundskoleförordningen

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19941194.htm>

Hämtad 2011-04-14

Gymnaieförordningen

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19920394.htm>

Hämtad 2011-04-04

Skolk i betygen införs höstterminen 2012

Pressmeddelande 11 maj 2011

Utbildningsdepartementet

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/14063/a/168247>

Hämtad 2011-05-15

Bilaga 1 Enkät

Bilaga 2 Intervjufrågor

Enkätundersökning om frånvaro i gymnasieskolan

Ni ska få göra en enkät som handlar om skolk. Det är mycket viktigt för mig att ni svarar så sanningsenligt som möjligt. Ni är fullständigt anonyma och jag kommer inte att kunna spåra enkäterna tillbaka till er. Detta är inte heller min avsikt. Min avsikt är att ta reda på varför elever skolkar i allmänhet.

Det är viktigt att ni tar ställning till de fyra svarsalternativ som finns. Det går inte att ringa in mer än ett svarsalternativ eller sätta kryss mitt emellan två siffror.

Försök att svara på alla frågorna även om de kanske känns betydelselösa för er.

Enkäten ifylles individuellt – det är viktigt att var och en får chansen att ringa in de alternativ som stämmer bäst utan att behöva vara rädd för att någon bredvid sitter och tjuvtittar.

Din hjälp betyder mycket för mig!

Kön: tjej kille

Årskurs: åk1 åk2 åk3

Program: Yrkesförberedande Studieförberedande

	Tar helt avstånd	Tar delvis avstånd	Instämmer delvis	Instämmer helt
1. Jag har frånvaro för att jag tycker lektionerna är ointressanta.	1	2	3	4
2. Jag har frånvaro för att jag inte tycker om lärarens sätt att undervisa.	1	2	3	4
3. Jag har frånvaro för att jag inte förstår lärarens sätt att förklara.	1	2	3	4
4. Jag har frånvaro för att jag inte tycker om läraren.	1	2	3	4
5. Jag har frånvaro för att jag är skoltrött.	1	2	3	4
6. Jag har frånvaro för att skolan inte är så viktig.	1	2	3	4

	Tar helt avstånd	Tar delvis avstånd	Instämmer delvis	Instämmer helt
7. Jag har frånvaro på grund av familjerelaterade problem.	1	2	3	4
8. Jag har frånvaro för att jag inte läst på till läxförhör/prov.	1	2	3	4
9. Jag har frånvaro för att min/mina kompis/kompisar är frånvarande.	1	2	3	4
10. Jag har frånvaro för att ingen i skolan bryr sig.	1	2	3	4
11. När jag har frånvaro hör ingen av sig till mig/mina föräldrar direkt.	1	2	3	4
12. Jag har sjukanmält mig fast jag inte varit sjuk.	1	2	3	4

Bilaga 2 intervjufrågor

Frågeguide (stöd vid intervjuerna, följdes upp med följdfrågor)

Vad är skolk för dig?

Brukar du skolka?

Hur ofta brukar du skolka?

Varför skolkar du?

Vad gör du när du skolkar, istället för att vara i skolan?

Är det några särskilda lektioner du skolkar ifrån? Vilka? Och varför dessa?

Vad har skolan gjort för att få dig att sluta skolka?

Finns det någon/några vuxna på skolan som du kan prata med om skolk?

Hur eller vad skulle skolan kunna göra för att du inte ska skolka?

Upplever du att du får den hjälp du behöver av skolan?

Vet du att om att man kan bli av med studiebidraget om man skolkar?

Vet dina föräldrar om att du skolkar? Vad säger de?

Vad säger dina kompisar om skolk? Påverkas du av dem?

Vad tror du att du gör om tio år?